

מבוא

שלום לכולן, והנה אנחנו במפגש הראשון של שבוע 11 של עיניים על עזה. כשפתחנו את הסדרה קיוונו, אולי אפילו האמנו, שניפגש חודש לכל היותר. חשבנו שהמלחמה מול איראן היא מין קליימקס מופרע במעגל המלחמות האינסופי של ישראל ושנוכל לשמור את הפוקוס על עזה עד שההשמדה שם תיפסק והחטופים יחזרו, מה שכולנו קיוונו שיקרה ממש בקרוב. כעת אנחנו מתקרבות לשלושה חודשים של מפגשים והסוף עדיין לא נראה באופק. עזה שוב תחת הפצצות כבדות ובישראל עומדת להתחיל מחר עוד שנת לימודים, תאריך שממחיש את היכולת האנומלית לבנות שגרה בתוך מציאות בלתי אפשרית. בעזה לעומת זאת ילדים לא הולכים לבית ספר כבר שנתיים, מבנים שפעם שימשו ככיתות הפכו לעיי חורבות ולרוב גם למטרות הפצצה שמוחקות משפחות שלמות. היום בסימן החזרה ללימודים מתארח אצלנו עופר שור, מורה ואקטיביסט, שישוחח איתנו על מערכת חינוך שמגדלת ילדים, שעבורם לאומנות, מיליטריזם ופשיזם נראים כגזרת גורל; ושעבורם ערעור על הנחות היסוד שמאפשרות את השמדת העם בעזה נחוה כאיום קיומי. עופר חווה על בשרו את האטימות והאלימות של מערכת החינוך בישראל כשהותקף לאחר השביעי באוקטובר בבית הספר שבו לימד בנשר בשל פוסט אישי שפרסם על החלטתו לסרב לשירות בצבא, פוסט בחשבון הפרטי שלו. את הניסיונות לפטרו ולהשתיק אותו, ניסיונות שלהם היו שותפים מפקחים, מנהלים וגם ראש עיריית נשר, עופר צלח. הוא יספר לנו מכיוונו על זה היום. אבל נוכל לשמוע ממנו גם מה המחיר שכולנו משלמים על מערכת חינוך שרואה את עצמה אחראית רק להצמיח ילדים צייתנים שאינם מסוגלים לערער על הרעיון של "לנצח נאכל חרב". תודה רבה עופר שהצטרפת אלינו היום לשיחה. כרגיל נשמע אותך במשך שמונה דקות ולאחר מכן ננהל דיון. את השאלות אתן מוזמנות לכתוב בצ'אט.

הרצאה

שלום תודה רבה שהזמנתם אותי לכאן. שמי עופר שור, אני מורה מזה עשר שנים. אני מחנך. אני מורה לספרות, להיסטוריה ולאזרחות בחטיבה העליונה, כלומר מחטיבת ביניים עד י"ב. אני אדבר היום על מערכת החינוך בהקשר של המלחמה בעזה. לפני בדיוק שנה בתחילת שנת הלימודים הקודמת בבית ספר האחרון [שבו לימדתי] בנשר מישוה גילה שכמה חודשים קודם לכן כתבתי פוסט בפייסבוק שבו יצאתי נגד המלחמה בעזה. אמרתי שם בין היתר שלו היו קוראים למילואים הייתי מסרב. בתגובה תלמידים התעמתו איתי במסדרון ובכיתה צעקו עלי והודיעו שהם מסרבים ללמוד אצל מישוה תומך חמאס ונגד החיילים. ראש העיר קרא בפוסט בפייסבוק לשר החינוך לפטר אותי. הושעתי מבית הספר ואחרי מאבק ארוך שכלל צו מניעה מצדי בדרישה להחזיר אותי ללמד, הצלחתי לחזור וסיימתי את השנה. יום לפני שחזרתי ללמד, מנהלת מחלקת החינוך בעירייה ביקשה לדבר איתי. ישבתי מולה במשך שעה בזמן שהיא תוקפת אותי ומנסה לצייר אותי כגייס חמישי במערכת וכמי שפוגע בערכי בית הספר. שאלתי אותה מה הם הערכים האלה שבהם אני פוגע כל כך, והערך היחיד שיכלה לחשוב עליו הוא פגיעה בחיילי צה"ל. באותו זמן המנהל והמפקחת והמנהלים של כל קריית החינוך בנשר ישבו בחדר, הקשיבו, ולא הוציאו מילה מהפה.

הסיפור שלי הוא לא יוצא דופן. אני מכיר עשרות סיפורים כאלה. הם נסגרים בדרך כלל בתוך בית הספר אבל הדפוס תמיד אותו דבר: מורה אומרת משהו בכיתה או כותבת משהו. זה יכול להיות משהו תמים לכאורה כמו תמיכה בשחרור החטופים, הבעת זעזוע מהמלחמה או הבעת חמלה לילדים בעזה. ואז ההורים או התלמידים עצמם או מורים אחרים מתלוננים להנהלה או לרשות המקומית, לפעמים על עצם האמירה ולפעמים בדרישה "להוציא את הפוליטיקה מבית הספר". שר החינוך, שמקדיש מאמצים עצומים להשתקה ולסירוס של כל קול אחר ולחנופה גסה לבייס [של הליכוד], שמח לקפוץ על המציאה, לאיים בשימוע או בבירור. זה לא תמיד יוצא לפועל. ברוב המקרים זה לא יוצא לפועל. אבל זה תמיד יוצר את האפקט המצנן. מערכת החינוך היא ברובה מקום מסורס וספוג פחד, בית ללאומנות דוהרת, הדתה מתפשטת, רדיפה פוליטית ומנגד שתיקה מבוהלת. תלמידים והורים מסיתים ומוסתים, ועושים יד אחת כדי להחניק כל בדל של מחשבה ופעולה שלא מתיישרת עם השלטון. אבל האחרים מצנזרים את עצמם באימה מפחד שמא יבולע גם להם. אף מורה לא רוצה הפגנת תלמידים במסדרון מול הכיתה שלו. אף מנהלת לא רוצה הודעות נזעמות מראש העיר ומהורים. ואף מפקחת לא רוצה לראות את השם של בית הספר מופיע בצירוף שם התואר "שמאלני" בקבוצות פייסבוק וואטסאפ ובכתבות בערוץ 14. אז עובדי הוראה חושבים פעמיים ושלוש לפני שהם מתבטאים בכיתה ובדרך כלל מעדיפים לשתוק ולהתכנס אל הפתרון הקל והנוח ביותר: לא להגיד כלום, להתנהל ביום יום כאילו אין עזה, אין הרעבה, אין חרבה. כמובן שעל ג'נוסייד אין מה לדבר, תרתי משמע. לכל היותר ידברו על החזרת החטופים ואולי אולי בכמה בתי ספר במרכז ידברו על הפסקת המלחמה, אבל זה הכל. התוצאה היא קריסה: מערכת חינוך שבה אין חינוך ומחשבה חופשית, אלא אינדוקטרינציה פחד ורדיפה.

דוגמה מצוינת היא חוק ההשתקה שעבר בשנה שעברה. זה חוק שמאפשר למנכ"ל המשרד לפטר ללא הודעה מוקדמת עובד הוראה שהזדהה עם מעשה טרור או ביצע קריאה לביצוע מעשה טרור. החוק הזה גם מאפשר לשלול תקציבים ממוסדות חינוך אם הם קיימו או אפשרו גילוי תמיכה או הזדהות עם מעשה טרור או ארגון טרור, בכפוף להליך שימוע. זה חוק מיותר לחלוטין, וכל המטרה שלו היא להשתיק עובדי הוראה, להרתיע אותם ולהפחיד אותם, ובעיקר ובייחוד עובדי הוראה

ערבים, שגם ככה מאז השבעה באוקטובר חיים בפחד איום וסובלים מרדיפה חריפה ובלתי פוסקת הרבה יותר ממה שאני וחברי היהודים עברנו. כל זה לא מקרה. זו תוצאה של מדיניות הממשלה הנוכחית וגם אלו שבאו לפני שהרעיבו את המערכת כדי להוציא ממנה בוגרים בורים ללא יכולת הקשבה מינימלית, מיומנויות חשיבה ביקורתית או קישורים רגשיים וחברתיים, והפקירו אותם לשיח הרעיל של הרשתות [החברתיות], להתלהמות של הרחוב ולפשיזם של הימין הקיצוני והמשיחי. למה? כי כך קל יותר לשלוט. מי שלא למד לחשוב או לבקר יבלע כל סיפור שיאכילו אותו.

אנחנו רואים את תוצאות האנטי-חינוך הזה, בריסוק השיטתי של הדמוקרטיה הישראלית, בדיכוי האלים של המחאה, ברדיפת הפלסטינים אזרחי ישראל, במעשי הנישול והגזל בגדה המערבית, וכמובן בתמיכה ובאדישות כלפי הזוועות שמתחוללות בעזה. ובין אם אנחנו מבצעים את המעשים הנוראים בעצמנו, מעודדים אותם, מתכחשים להם או מזדעזעים מהם מבלי לעשות דבר, אי אפשר להתכחש לכך שחלק גדול מהתנהגותנו טמון במה שלמדנו או לא למדנו בבית הספר. כן, גם אנחנו, לא רק ילדינו. המערכת הזאת חולה כבר הרבה מאוד שנים. הרי החיילים שהורגים ומחריבים ומפציצים היו תלמידים לפני כמה דקות, וההמונים שלא יוצאים לרחוב, מפנים את מבטם או מתגייסים למילואים ללא אומר ודברים, גם הם בוגרים של מערכת החינוך שלא למדו איך לסרב למולך של השירות המשמעותי: שירות בצה"ל, שמערכת החינוך משועבדת לו כליל.

ומכאן אני חוזר לעזה. מכיוון שמערכת החינוך משקפת במידה רבה את החברה, מבחינתה עזה היא חור שחור. היא המקום שאליה יצא הצבא המוסרי בעולם למלחמת קודש מהמוצדקות שהיו, כדי למגר ולהשמיד את הנאצים שתקפו אותה בברבריות ומתוך שנאה מולדת ובלתי מוסברת בשבעה באוקטובר. וכמובן שאין שם חפים מפשע. בשיחות עם תלמידים הם לרוב מהדהדים את השיח הכי קיצוני ורדוד שקיים. וזה מובן, כי אף אחד לא טורח לנסות ולדבר איתם על הדברים האלו. כשהסיפור שלי התפוצץ, אמרתי למנהל הזדמנות פז לדבר על הדברים. זה שיעור אזרחות מהחיים ולא מספר הלימוד. אבל אף אחד לא רצה להתקרב לזה. כולם רצו רק לטמון את הראש בחול ולחכות שזה יעבור. הוא אמר לי יותר מאוחר על כל הסיפור: "זה היה גדול עלינו". זה "גדול עלינו" רק אם אנחנו עושים את עצמנו קטנים. אני יודע מנסיוני שעם ילדים אפשר לדבר על הכל, ממש על הכל, אם נותנים להם כבוד. עם מספיק סבלנות והקשבה והכלה גם אליהם אפשר להגיע, וגם על הדברים הכי נוראים אפשר לדבר, והם יקשיבו. אבל לזה צריך רצון ואמונה בכוחו של החינוך, וזה בדיוק מה שחסר היום. תודה.